

לסובי התלמידים מבני הישיבה, לרבנים עובדי דרך, לעסקני מחזיקי הדת, שהודר היה אחד ממיסדיה ומעמודיה. כאן ראיתי את ר' יעקב רבינוביץ הידוע, הרב מפולטבה, את ר' יעקב ליפשיץ ובנו נטע מקובנה, מאנשי „הלשכה השחורה“, את ר' אליעזר אטלס, מאנשי ה„פלס“ ועוד רבנים ועסקנים מאגודה זו, שקדמה לאגודת ישראל ושעלתה עליה במלחמתה בציונות ובציונים. מכאן יצאו „גזרות“ ותכניות למלחמה זו.

כאן גם נפגשתי עם שליחים מהישוב הישן בארץ, שליחי ישיבות ומוסדות, ביניהם אנשים מעניינים מאד, גדולי תורה וחכמה, אולם כולם מאוחדים ביחסם השלילי לציונות וליישוב החדש.

אחד מהאורחים לעתים קרובות למדי היה הד"ר יעקב קלצקין והוא היה לפעמים גם משתתף בדברי תורה, הדרה, למרות קנאותו, חיבבו מאד.

גם בית זה היה רעש תמיד מויכוחים בדברי תורה ובעניינים ציבוריים.

אולי קיפחתי את האישים ולא נתתי את הדמויות בשלר מותם, אך נסיתי בזה לתת תיאור-ציון לבית אבות.

עולם אחר, הרגלים אחרים, חינוך אחר. האח הבכור יותר על חלקו בעסק הירושה לטובת האח הזגים — אולם דעתו היתה נתונה יותר ל„מיושנים“. בעיקר חשש כל ימיו מפני הצטננות ותמיד התהלך עסוף במעילים ובסדרים. ליצני הבית היו אומרים, כי כאשר ר' איסר קובר ברחוב ומשני הצדדים פתוחים החלונות הוא זוקף את צווארנו: רחמ"פרצים!

בניגוד, לחינוך שניתן לנו, שלמרות העחרים והעוזרות בבית היה השירות האישי העצמי חובה על כל בני הבית, שלא חששו מעבודה גופנית וכו', פונקו כל הילדים בבית הדר והתוצאה היתה — חלשה גופנית, מחלות תמידיות. באגף השני בקומה העליונה גרו הדר ר' יעקב זלמו ליבשיץ, ואשתו משה. פרנסתם היתה על בית מסחר הברזל, עסק הירושה, אולם תוכן חייו של הדר היה בשטח אחר לגמרי. אחד מגדולי התורה בעיר, בן גדולים, בנו של ר' ברוך מרדכי ליבשיץ, הרב משדלץ, היה כולו נתון לעולם התורה והעסקנות התרדית.

חשוכי בנים — היה ביתם, בית חכמים וטופרים, פתוח

ציונים ורשומות

מאת א. צמח

הערה

כי המגרש שלו נתן במרכז העיר. נפלו קטטות, אף שוחד לא היה חסר. ברם, התרחשו אפתעות ואכזבות. מרכז העיר לא נמצא במקום שיועדו דת ודין תורה תחילה, אלא עבר במשך הזמן לקצוץ העיר, לא הרחק מהנהר מוכבץ. לשוק הדגים נתייחד בית-הקברות היהודי העתיק, החרידו את המתים מקבריהם והעבירו אותם לבית העלמין החדש. זכורני, כמה פעמים, לאחר גשם שוטף, צפו בשוק הדגים עצמות המתים. הכוהנים היו נמנעים לקחת דירות באותו רחוב.

היתה לסבתא גרינה חנות של אריגים. את האריגים הביאו מחוץ לארץ. לא ידע לי אם בצעירותה נסעה בעצ"מה למדינת אשכנז או משהו אחד מבני המשפחה היה שליחה לחוץ לארץ. היו לה הרבה צרות מפקידי המכס. נראה שלא גזרו לשלם את המכס כחוק. לאלהים נתנו את נפשם ומאדם, אבל לקיסר הרוסי הכתישו הרבה, פעם

נולדתי בתרנ"א ונקראתי על שם הסבא שלי ר' ישראל איסר שלא היה כבר בחיים. בן ל"ה היה בפטירתו והניח אחריו אלמנה, ארבעה בנים ושלוש בנות. הסבתא מרת גרינה נכנסה לעול החיים הקשים לפרנס ולגדל את שבעת היתומים. בעירנו קראו לה גרינה רש"ס על שם אמה, ואנחנו היינו נכדי גרינה רש"ס. נראה כי האמהות במש"פחה תפסו מקום חשוב יותר מן האבות. הסבתא גרינה סיפרה לי, כי בהיותה בת שש, לקחה אותה אמה בידה ויצאה עמה מן העיר העתיקה לעיר החדשה. כל מי מתושבי העיר העתיקה, שהיה לו בה שטח אדמה, קיבל שטח שכיוצא בו בעיר החדשה. ואף בעניין זה היו, לפי דבריה, הנשים חרוצות יותר מן הגברים. הן הסירו את הסינורות מעליהן, מדדו בסינורות כמה אורך האדמה בעיר העתיקה וקיבלו כמניין זה סינורות אדמה בעיר החדשה. היו שהגניבו כמה סינורות וקיבלו יותר. מובן מאליו, שכל אחד היה טוען,